

Izveštaj o doktorskoj disertaciji
PROBLEM MENTALNE KAUZALNOSTI: REŠENJE PREKO
DISPOZICIONE TEORIJE KAUZALNOSTI
doktoranda Janka Nešića

Odlukom Nastavno–naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu izabrani smo kao članovi komisije za analizu i ocenu doktorske disertacije *Problem mentalne kauzalnosti: rešenje preko dispozicione teorije kauzalnosti* doktoranda Janka Nešića. Na osnovu uvida u rad kandidata, čast nam je da Nastavno–naučnom veću podnesemo sledeći izveštaj.

Podaci o kandidatu i disertaciji

Janko Nešić, rođen 29. 04. 1985. godine u Aleksincu, završio je osnovne studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Nišu i diplomirao sa ocenom 10 (prosek ocena: 9,65). Doktorske studije na Filozofskom fakultetu u Beogradu upisao je školske 2009/10. godine. Bio je stipendista Ministarstva prosvete Republike Srbije. Doktorand je do sada objavio više naučnih radova u značajnim nacionalnim časopisima, učestvovao je na nekoliko naučnih skupova i imao saopštenja u zemlji i inostranstvu. Rezultati iz doktorske disertacije anticipirani su u njegovim prethodnim radovima:

1. (2013) “Dualism, mental explanations and explanatory exclusion”, *Theoria*, 56(1):19-45
2. (2013) “Dispositional explanations in dualism”, *Filozofija i društvo*, 24(4):218-241

Delovi disertacije prezentovani su na konferencijama:

1. First Belgrade Graduate Conference in Philosophy and Logic 2014
“Powers theory of causation and mental causation”
2. Second Belgrade Graduate Conference in Philosophy and Logic 2015
“Emergentist Russellian monism or That obscure subject of panpsychist’s desire”
3. Durham Emergence Summer School 2015
Poster prezentacija: “Emergence in Panpsychism”

Predmet i cilj disertacije

Osnovni cilj koji je kandidat postavio u disertaciji je analiza problema mentalne kauzalnosti onako kako je shvaćena sa dualističkog stanovišta, i pokušaj rešenja ovog problema preko zastupanja dispozicione teorije kauzalnosti. Pod mentalnom kauzalnošću podrazumevamo kauzalnu interakciju ljudskog uma sa svetom; svega što označavamo kao mentalno sa onim što podrazumevamo kao fizičko. Ako mentalno i fizičko predstavljaju različite entitete, onda imamo dualizam supstancija, a ako razlikujemo mentalna i fizička svojstva na istom entitetu, imamo dualizam svojstava. Kada neki entitet poseduje određenu *dispoziciju*, dispoziciono svojstvo, onda zahvaljujući njemu dobija moć (*power*) da u odgovarajućim okolnostima čini nešto, proizvodi određene efekte. Lomljivost daje staklenoj čaši dispoziciju da se polomi ako padne sa stola.

Pod dispozicionom teorijom kauzalnosti (*powers theory of causation*) podrazumevamo onu u kojoj su članovi kauzalnih relacija dispozicije ili moći (*powers*) i kauzalno delovanje se sastoji u prenosu moći sa entiteta na entitet. Prva dva dela disertacije su *epistemološka* i *metafizička* priprema za mogućnost rešenja problema mentalne kauzalnosti, dok je samo rešenje ponuđeno u trećem, centralnom delu disertacije. U četvrtom poglavlju rada problem mentalne kauzalnosti tumači se sa drugačijeg stanovišta. U ovom poglavlju doktorand istražuje mogućnost rešenja problema mentalne kauzalnosti preko prihvatanja raselovskog panpsihizma.

Rad počinje ispitivanjem *epistemičkih* problema mentalne kauzalnosti, tačnije argumenta protiv mentalnih objašnjenja, da bi se u drugom delu rada pristupilo *metafizičkim* problemima mentalne kauzalnosti. Mentalna objašnjenja su ona koja se pozivaju na mentalne događaje ili svojstva (dispozicije) kao na uzroke nekih fizičkih događaja. Tradicionalni primer bi bio da ruku podižemo zato što postoji neki psihološki uzrok (neka želja, namera), a ne samo neurofiziološki uzrok tog fizičkog pokreta. Problem mentalnih objašnjenja kandidat postavlja preko *argumenta na osnovu eksplanatornog isključenja*. Princip eksplanatornog isključenja tvrdi da dva objašnjenja istog događaja mogu biti ili identična ili zavisna jedno od drugog (redukcija), ili pojedinačno nepotpuna. Ovaj princip posledica je fizikalističkog verovanja da samo fizički događaji mogu biti uzroci. On je posledica principa kauzalnog isključenja koji tvrdi da ako neki događaj ima dovoljan uzrok c u trenutku t , nijedan događaj u t različit od c ne može biti uzrok tog događaja (sem ako ovo nije slučaj dvostruke determinacije). Ovaj problem tematizuje se u disertaciji i preko eksplanatorne relevantnosti *dvostrukih preventera* (dvostruko onemogućavanje, slučaj kada događaj koji je mogao da

onemogućiti neki efekat i sam biva onemogućen) i nedostataka (*absences*) u dispozicionoj teoriji kauzalnosti. Kauzalnost će u disertaciji biti posmatrana i analizirana preko moći (dispozicija). Pomoću dispozicione teorije kauzalnosti, koju zastupaju Mamford i Andžum, a koju kandidat smatra najboljom i najrazrađenijom modernom teorijom dispozicija, on će pokušati da olakša situaciju dualisti i argumentovaće da se usvajanjem ovakve teorije kauzalnosti plauzibilnije može braniti mentalna kauzalnost.

Kandidat kritikuje moderna dualistička rešenja problema mentalne kauzalnosti, ali i preuzima određene aspekte ovih teorija. Posebno je zanimljivo rešenje Sofi Gib. Ona daje predlog koji teži da učini sve teze kompatibilnim, što je posebno značajno za dualizam. Ali, u dispozicionoj teoriji kauzalnosti nedostaci (*absences*) i onemogućivači (*preventers*) nisu pravi uzroci, jer su ne-moći, odsustvo moći. Ipak, oni mogu zaslužiti svoje mesto u objašnjenjima, pa čak i u kauzalnim objašnjenjima u određenoj interpretaciji. Ovaj pristup može obezbediti *eksplanatornu relevantnost* mentalnim dvostrukim preventerima.

Cilj rada je da ukaže na relevantnost interakcionog dualizma u modernoj filozofiji duha, proceni stanovišta dualističkih filozofa i ponudi nova rešenja koja dualistima mogu biti od koristi u odbrani mentalne kauzalnosti. Takođe, autor će pokušati da prevaziđe okvire dualističke rasprave i potraži nova rešenja ovih problema u domenu raselovskog monizma.

Osnovne hipoteze od kojih se polazi u radu

Ispitujući fizikalističke i dualističke pristupe doktorand polazi od teze da moraju postojati mentalna (fenomenalna) svojstva svesti distinktna od fizičkih svojstava, koja se ne mogu opisati nikakvom fizičkom teorijom. Druga pretpostavka je da mentalni uzroci, kao mentalni događaji, mogu imati fizičke posledice (efekte) u čemu se i sastoji *mentalna kauzalnost*.

S druge strane, tu je pretpostavka da svaki fizički događaj (efekat) ima skup dovoljnih fizičkih uzroka, dakle nastaje kao posledica samo fizičkih događaja, što čini doktrinu kauzalne zatvorenosti fizičkog domena koja je temelj svakog oblika fizikalizma. Ova teza se može formulisati i tako da tvrdimo da svaki fizički događaj mora imati kompletno kauzalno objašnjenje u fizičkim terminima.

Takođe, negira se pojava dvostruke determinacije; efekti mentalnih uzroka nisu sistematski dvostruko determinisani. Hipoteza je da nijedan efekat nema više od jednog dovoljnog uzroka, osim ako nije dvostruko determinisan. Sve ove pretpostavke zajedno čine

kauzalni argument ili *argument na osnovu dvostruke determinacije* koji i stvara problem mentalne kauzalnosti za dualizam.

Prikaz sadržaja disertacije po poglavljima

Prvo poglavlje “Objašnjenja mentalnih svojstava” tematizuje problem da li *mentalna objašnjenja* (koja se pozivaju na mentalne događaje ili svojstva) mogu postojati pored fizičkih objašnjenja ljudskog ponašanja. Kao što Kimov princip kauzalnog isključenja otežava anti-fizikalističko stanovište, tako i princip eksplanatornog isključenja onemogućava mentalna objašnjenja. Dakle, postoji problem mentalnih objašnjenja pored problema mentalne kauzalnosti, ali su ovi problemi povezani jer se odnose na iste entitete – mentalne uzroke. Kandidat se prvo bavi epistemičkim problemom, da bi se u drugom delu rada koncentrisao na metafizičke pretpostavke mentalne kauzalnosti. U prvom odeljku se formuliše princip *eksplanatornog isključenja* (§ 1.1), a kasnije i argument zasnovan na njemu (§ 1.6.2). Da bi što bolje kritikovao princip eksplanatornog isključenja, kandidat analizira Kimovu teoriju događaja (§ 1.2). Po Kimu događaj predstavlja instanciranje nekog svojstva od strane entiteta u trenutku *t*. Kandidat se u odeljku 1.3 osvrće i na početak moderne rasprave o eksplanatornom isključenju između Kima i Malkolma. Veći deo prvog poglavlja disertacije posvećen je opsežnoj kritici Kimovog pristupa objašnjenjima sa ciljem da se otkloni pretnja eksplanatornog isključenja za mentalna objašnjenja dualista. Da bi se ovo izvelo tematizuju se kritike Marasa (§ 1.4), Kempbela, Mura (§ 1.4, 1.5) i kritika Sofi Gib (§ 1.6). Prvo poglavlje završava se širom raspravom o odnosu predikata i svojstava (§ 1.6.1). Tematizuje se problem da li za svaki predikat postoji odgovarajuće svojstvo. Daju se i neka preliminarna rešenja problema eksplanatornog isključenja mentalnih objašnjenja (§ 1.7).

Drugo poglavlje, pod nazivom “Članovi kauzalnih relacija”, bavi se prirodom događaja, svojstava i entiteta koji ulaze u mentalno-fizičke kauzalne relacije. U prvom poglavlju objašnjenja su se odnosila na događaje, pa je kauzalnost događaja (*event causation*) bila podrazumevana, dok se u drugom poglavlju ispituju konstitutivni delovi događaja - entiteti i svojstva. Dolazi se do zaključka da se sva kauzalnost zapravo bazira na svojstvima. U kauzalnosti moći (dispozicija) svojstva su ta koja predaju moći entitetima koji poseduju te moći. S obzirom da kandidat prihvata pristup po kome je određenje metafizičkih stanovišta od značaja za rešenje problema mentalne kauzalnosti, onda se mora prvo odrediti o kakvim svojstvima je reč (univerzalnim ili partikularnim), kao i šta su entiteti, kakva je njihova priroda i u kakvoj su vezi entiteti i svojstva, te da li se jedni mogu svesti na druge. U

pristupanju ovim problemima doktorand će pozajmiti neka rešenja iz ontologije Louvija (§ 2.3) i Gibove. Posebno će biti analizirati Louvijevo razumevanje entiteta (§ 2.4).

Drugo poglavlje počinje razmatranjem standardnih rešenja odnosa duha i tela. Deo 2.2 posvećen je problematičnom konceptu supervenijencije. Velika većina fizikalističkih teorija zastupa neki oblik teze o supervenijenciji. Teza o supervenijenciji tvrdi da sve što se dešava u mentalnom zavisi od i determinisano je onim što se dešava u njegovoj fizičkoj osnovi. Tu će se autor kratko osvrnuti i na problem koinstantivne supervenijencije (*co-instantive supervenience*) (§ 2.2.2). Tradicionalne formulacije supervenijencije sadrže u sebi tezu koinstanciranja koja tvrdi da su supervenijento i subvenijentno svojstvo instancirani na istom objektu (entitetu). Odeljak 2.2.1 razmatra koncept emergencije. Čini se da dualizam svojstava zahteva iznenadnu pojavu novih kauzalnih moći i svojstava koja se nije mogla predvideti, što jeste emergencija. Upravo ovaj zahtev dualizma svojstava za radikalnom emergencijom predstavlja jedan od najvećih problema tog stanovišta. Sam pojam emergencije vrlo je problematičan i možda je jedini primer emergentnog fenomena svest (*consciousness*). Argumenti protiv emergencije biće izneseni nešto kasnije u poglavlju o panpsihizmu. Do kraja drugog dela vodi se rasprava o distinkciji između kategorijskih i dispozicionih svojstava (§ 2.6 i 2.8). Kategorijska svojstva predstavljaju bazu na kojoj se temelje dispoziciona svojstva (moći). Lomljivost kao dispozicija čaše da pukne pri udaru, temelji se u fizičkoj i hemijskoj strukturi stakla od koga je čaša načinjena. Dolazimo do određenja kauzalnih moći i dispozicija (§ 2.7 i 2.8). Na taj način stvorena je osnova za detaljniju raspravu o konkretnoj teoriji kauzalnosti, zasnovanoj na dispozicijama u trećem delu teze.

Treće poglavlje, “Dispozicije i mentalna kauzalnost”, posvećeno je značaju dispozicija (moći) za članove kauzalnih relacija mentalne kauzalnosti. Razmatra se koju bi teoriju kauzalnosti trebalo da prihvati dualista da bi uverljivo branio mentalnu kauzalnost. Janko Nešić argumentuje da bi strategija dualista trebala da bude prihvatanje *dispozicione teorije kauzalnosti*. Kao dobar primer jedne dispozicione teorije uzima se teorija Mamforda i Andžum (2011). Argumentuje se da je ova teorija od koristi za interakcionog dualistu zato što nije unapred određena kao fizikalistička, poput teorije kauzalnosti kao transferencije energije. Detaljno se analizira ova dispoziciona teorija i konstruišu se neka moguća rešenja mentalne kauzalnosti na osnovu teorije, a na koja bi dualista mogao da se pozove (§ 3.3, 3.4 i 3.5). Teorija kauzalnog dispozicionizma ima mogućnost da objasni razne „finese“ mentalne kauzalnosti. Mentalne moći deo su kauzalnog procesa i one mogu doprineti uticaju drugih moći ili ih onemogućavati (*prevent*). I kada je neka moć manifestovana neke druge moći mogu joj pružati otpor. Volja kao racionalna moć se razlikuje od kauzalnih moći, jer svojim

ispoljavanjem ne mora dovesti do nekog efekta. Manifestacija same volje ne zavisi od nečeg drugog, spontana je i racionalna, ali ta manifestacija možda nije dovoljna da proizvede efekat, te je potrebno da se kombinuje sa drugim manifestacijama. Ono što vidimo kao neki efekat je zajednička manifestacija dve ili više moći, što čini pojavu *poligenije*. U genetici poligenička je ona osobina koja je determinisana od strane više gena. U teoriji moći poligenija je pojava nekog efekta kao kombinacije manifestovanja raznih moći. Pleiotropija u genetici je kada jedan gen doprinosi produkciji raznih osobina. Moći su *pleiotropičke*, jer doprinose pojavi mnogih efekata. Uzimaju se u obzir respektabilna dualistička stanovišta Louvija i Gibove i kritikuju se određeni aspekti tih teorija (§ 3.7.1 i 3.7.2).

Odeljak 3.8 detaljno prikazuje strategiju rešenja problema mentalne kauzalnosti preko zastupanja dispozicione teorije kauzalnosti koju kandidat predlaže dualistima. Teorija kauzalnosti kao što je dispoziciona pomaže da se odgovori na argument na osnovu dvostruke determinacije, dakle na kauzalno i eksplanatorno isključenje. Ako uzroci sarađuju, ako postoji više uzroka, mada nema dvostruke determinacije, onda se time negira kauzalnu zatvorenost, što je nužno zlo svakog interakcionog dualizma. U odeljku o slobodnoj volji (§ 3.9) autor će povezati teoriju mentalne kauzalnosti, zasnovanu na rešenjima iz dispozicione teorije, sa savremenim nalazima neuronauke, da bi pokazao njihovu kompatibilnost. Uzeće se u obzir i nalazi čuvenih Libetovih eksperimenata uz osvrt na kritike interpretacija, kao i novija istraživanja Hejnsa; kandidat će kritikovati Hejnsovu interpretaciju nalaza.

Doktorand analizira Kimov koncept realizacije i princip kauzalnog nasleđa (§ 3.6.1) kao i pristup „podskupa“ realizaciji Šumejkera (§ 3.6.2). Ako su mentalna svojstva realizovana (ostvorena) na fizičkim svojstvima, kako tvrdi fizikalizam, onda ona nasleđuju kauzalne moći svoje fizičke osnove. Supervenijencija je posledica odnosa realizacije, dok je emergencija suprotnost realizacije. Odeljak o realizaciji javlja se u okviru trećeg dela zbog povezanosti sa kauzalnim moćima. Iako koncept realizacije jeste problematičan, može se očuvati, jer bi u određenoj interpretaciji bio koristan za panpsihizam. Po konstitutivnom panpsihizmu makro-iskustvo je u potpunosti, ili delom metafizički utemeljeno u mikro-iskustvu. Makro-iskustvo je sastavljeno od, ili realizovano u mikro-iskustvu. Realizacija bi bila posebno od značaja u raselovskoj teoriji realizacije, gde su fizička svojstva kao masa, realizovana na fenomenalnim svojstvima. Masa je dispoziciono svojstvo koje je realizovano na fenomenalnoj intrinzičnoj bazi. Ovo nije oblik fizikalizma, već su fizička svojstva realizovana na i utemeljena u fenomenalnim ili protofenomenalnim svojstvima, koja su intrinzična svojstva.

U četvrtom poglavlju teze, pod naslovom "Panpsihizam", predstavlja se drugačije rešenje problema mentalne kauzalnosti - preko usvajanja nekog oblika *raselovskog monizma* (diskusija u odeljku 4.3) koji vodi ka prihvatanju *panpsihizma*. Ovaj panpsihizam nosi naziv "raselovski" jer potiče od neutralnog monizma koji je zastupao Bertrand Rasel (1927). Po raselovskom panpsihizmu fundamentalna dispoziciona svojstva (moći) imaju kategorijske baze koje su fenomenalna svojstva svesti. Ukratko, panpsihizam bi bio filozofsko stanovište po kome sve u prirodi ima neku vrstu svesti ili mentalnih stanja. Odeljak 4.1 posvećen je kauzalnoj zatvorenosti fizičkog domena (*Zatvorenost*) i argumentovanju protiv tog principa. Kao što smo rekli, *Zatvorenost* se sastoji u tome da svaki fizički događaj ima skup dovoljnih fizičkih uzroka, dakle posledica je samo fizičkih događaja. Kandidat će se pozvati na određene teze panpsihizma da bi negirao *Zatvorenost* (§ 4.2). Ako se prihvati neki oblik panpsihizma, može se učiniti da celokupni problem mentalne kauzalnosti nestane. No, ovo usvajanje drugačijeg stanovišta stvara nove probleme. Problem kombinacije (*the combination problem*) je za panpsihizam ono što je problem mentalne kauzalnosti za dualizam. Postavlja se pitanje kako makro-subjekti mogu biti kauzalno relevantni pored mikro-subjekata? Kako se stvaraju makro-subjekti i makro-svest, da li kombinacijom iz mikro-subjekata i mikro-svesti ili na neki drugi način? Takođe, postoji i pretnja kauzalne zatvorenosti mikrofizičkog koja podrazumeva da se sva kauzalnost svodi na mikrofizičku kauzalnost; svi kauzalni uticaji se iscrpljuju u mikrofizičkim. Čalmers argumentuje da je prednost raselovskog monizma (u kome je makro-svest konstituisana od mikro-svesti) što čini mentalnu kauzalnost konzistentnom sa zatvorenošću mikrofizičkog. Gof odgovara da je ovo slučaj samo u čudnom fizikalizmu (*funny physicalism*) i sam argumentuje da je jedini plauzibilni oblik raselovskog monizma „slojeviti“ emergentni panpsihizam, ali onda nema konzistencije mentalne kauzalnosti sa kauzalnom zatvorenošću mikrofizičkog. On rešava ovaj problem negirajući doktrinu kauzalne zatvorenosti fizičkog. Dakle, problem mentalne kauzalnosti se može opet javiti i u nekim oblicima raselovskog monizma. U delu 4.4 doktorand se vraća nakratko problemu volje i raspravlja o tome kakav stav panpsihista može imati prema slobodnoj volji. Argumentuje se da su možda sve dispozicije mentalne. Ako je tako, problem mentalne kauzalnosti više ne postoji, sva kauzalnost je mentalna.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Doprinos doktorske teze Janka Nešića ogleda se u iscrpnom i temeljnom ispitivanju problema mentalne kauzalnosti za dualistu. Predstavljene su značajne izmene savremenih

teorija mentalne kauzalnosti i ponuđena neka nova rešenja. Takođe, vredni zaključci se iznose na osnovu analize i kritike postojećih fizikalističkih, funkcionalističkih i dualističkih stanovišta. Baveći se problemom mentalne kauzalnosti autor ispituje i plauzibilnost drugačijih rešenja, pa čak i negiranja celokupnog problema, ako se prihvati stanovište poput panpsihizma. Kandidat zastupa tezu da pravilno određenje metafizičkih stanovišta pomaže rešenju problema mentalne kauzalnosti. Na jasnoj metafizičkoj bazi može se graditi dobra teorija mentalne kauzalnosti.

Rešenja koja predlaže ovaj rad zasnivaju se na određenoj teoriji kauzalnosti, dispozicionoj teoriji. Kauzalna zatvorenost fizičkog domena osnovna je prepreka u kauzalnom argumentu. Formulacija zatvorenosti zavisi od toga kako definišemo „fizičko“. U pozadini zatvorenosti nalazi se teorija kauzalnosti koja je unapred fizikalistički određena. Ako zastupamo drugačiju teoriju kauzalnosti, koja je neutralna, veće su šanse da negiramo zatvorenost. Dispoziciona teorija koja je branjena u ovom radu takva je teorija kauzalnosti.

Janko Nešić predlaže, poput nekih savremenih autora, da dualisti moraju prihvatiti dispozicionu teoriju kauzalnosti ako žele da brane mentalnu kauzalnost, ali u svojoj tezi kritikuje rešenja do kojih dolaze drugi filozofi. Kandidat je u disertaciji ukazao na manjkavosti dispozicionalnih rešenja Louvija i Gibove i ponudio originalna rešenja koja bi gradeći na postojećim teorijama mogla ispraviti potencijalne greške.

Doprinos teze doktoranda Janka Nešića sastoji se i u tome što u radu prevazilazi specifične okvire dualističke metafizike. Kandidat traži temeljnije prevazilaženje problema mentalne kauzalnosti i na polju raselovskog panpsihizma pronalazi nova rešenja. Značaj ove teze nije samo u obnovi interesovanja za dualizam i pokušaj traženja novih rešenja kako bi se prevazišli stari problemi dualizma. Značaj ove teze je i u razmatranjima odedenih oblika raselovskog monizma i panpsihizma koja se priključuju savremenim raspravama u filozofiji duha i daju doprinos obnovljenom interesovanju za panpsihizam u dvadeset prvom veku. Autor se nadovezuje na moderne teorije raselovskog monizma i u tim okvirima dolazi do originalnih rešenja problema ili novih puteva koji bi vodili mogućim rešenjima najznačajnijeg problema panpsihizma: problema kombinacije.

Kandidat zastupa tezu da konstitutivni oblici panpsihizma nailaze na nepremostivi problem kombinacije mikro-svesti u makro-svest, te da plauzibilnija raselovska monistička stanovišta treba tražiti u emergentnim oblicima panpsihizma. No, u emergentnom panpsihizmu problem mentalne kauzalnosti može se ponovo javiti, kao posledica kauzalne zatvorenosti mikrofizičkog domena i kompeticije za kauzalni uticaj između mikro-subjekata i makro-subjekata. Ponovna pojava emergencije (koja nije radikalna poput emergencije

mentalnog iz fizičkog u dualizmu) i kauzalne zatvorenosti mikrofizičkog, i na polju raselovskog monizma, vraćaju nas na probleme kojima se kandidat Janko Nešić bavi u prvim poglavljima svoje teze. Svi ovi problemi iziskuju nova filozofska promišljanja i nova rešenja u budućnosti koja bi nas odvela ka što boljem razumevanju ljudske svesti i njenog mesta u kosmosu. Na tom putu ova disertacija samo je skromni doprinos.

Zaključak

Na osnovu uvida u doktorsku disertaciju Janka Nešića pod naslovom *Problem mentalne kauzalnosti: rešenje preko dispozicione teorije kauzalnosti* može se konstatovati da disertacija ispunjava sve neophodne formalne zahteve. Uz to ona zadovoljava i sadržinske zahteve koji se odnose na temeljnu i celovitu obradu postavljene teme, na primerenost metodskog pristupa razmatranoj problematici i na poznavanje i korišćenje relevantne literature. U disertaciji se argumentacija izvodi postupno i dosledno, a prisutan je i osoben kritički pristup relevantnim pitanjima koja se u radu razmatraju. Na osnovu svih karakteristika doktorske disertacije Janka Nešića možemo da zaključimo da rad predstavlja originalno naučno delo i zato predlažemo Nastavno–naučnom veću Filozofskog fakulteta u Beogradu da donese odluku kojom se kandidatu odobrava usmena odbrana disertacije.

U Beogradu, 1. 10. 2015.

Prof. dr Živan Lazović

Prof. dr Slobodan Perović

Doc. dr Duško Prelević

Doc. dr Ljiljana Radenović